

50 år med Berlinmurens uppgång och fall

Av Ingemar Carlsson

Tysta ser västberlinare på hur den första taggtråden rullats ut.

Antifascistiska skyddsvall

Berlinmuren var benämningen på den mur genom centrala Berlin som skilde den sovjetiska sektorn (Östberlin) och DDR:s territorium från de franska, brittiska och amerikanska sektorerna (Västberlin).

Muren började uppföras på sön-

dagsmorgonen den 13 augusti 1961.

Bakgrunden var att DDR hade tappats på 2,5 miljoner invånare, många med hög yrkeskompetens, som flytt till väst. Denna "antifascistiska skyddsvall" skulle skydda landet mot den västliga imperialismen.

Bakgrund

Under den Tyska Demokratiska Republikens (DDR) 12 första år hade mellan 2-3 miljoner medborgare lyckats fly över grän-sen mellan Öst- och västberlin.

Detta upplevdes naturligtvis inte med blida ögon av regeringensom-åg landet tömmas på värdefull, välutbildad, arbetskraft.

Statschefen Walter Ulbricht deklarerade emellertid så sent som vid en presskonferens den 15 juni 1961 att det inte fanns några somhels planer på åtgärder.

Början

Knäppt två månader senare började emellertid byggandet av det som marknadsfördes som den "antifascistiska skyddsmuren".

Det var under natten mellan den 12 och 13 augusti 1961 som östtyska soldater, poliser och

De första rullarna taggtråd vid Brandenburger Tor.

arbetare rullade ut den första taggtråden.

Den byggdes med tillstånd från Sovjetunionen och omvärldens reaktion var förvånansvärt lågmäld.

Europa var ju redan uppdelad mellan öst och

väst och en mur mer eller mindre spelade väl ingen roll.

28 år med muren

Under 28 år fortsatte byggnationen till att mäta 43,7 km. Resterande 112,7 km runt

Västberlin utgjordes av dubbla eller tredubbla rader taggtråd med ett mellanliggande ingenmansland.

Därmed blev Västberlin helt inringat av en 156 km lång gränsbefästning och helt omgiven av östtyskt territorium.

Under jord gled tunnelbanetågen förbi tomma stationer utan att stanna.

Efter 1961 lyckades endast 5 000 fly till väst, många var gränsvakter. 239 personer sköts sedan de försökt fly.

Så sent som i februari 1989 sköts den 20-åriga östberlinaren Chris Gueffroy till döds vid muren.

Många flyktförsök var mycket smarta och finurliga, andra mer dömda att misslyckas.

Exempel på olika flyktsätt: grävda tunnlar mellan öst och väst, att

Demonstranter på plats utanför Bahnhof Zoo

Förberedelser för muren på sträckan Berlin-Sassnitz, augusti 1961.

gömma sig i ombyggda bilar etc.

Berlinmuren blev den symbol som man mest förknippar med "Kalla Kriget".

Många väsberlinare trivdes inte heller att vara omringade av en mur och flyttade därför till Västtyskland, vilket ledde till stor brist på arbetskraft även i väst.

Andra människor på båda sidor om muren vände sig vid att leva med den, och faktiskt leva på ett sådant sätt att de sällan kom i närheten av den.

Från utsiktsplattformar kunde man blicka över muren in i öst.

Checkpoint Charlie

Vid Glinicker Brücke i Potsdam skedde utväxling av spioner. bl a den nedskjutne amerikanske piloten Gary Powers.

Bernauer strasse

Slutet

På kvällen den 9 november 1989 hölls en presskonferens i Östberlin.

Politbyråmedlemmen Günther Schabowski läste innantill ur ett papper som förkunnade att östtyskar skulle få full rörelsefrihet över gränsen.

På frågan om när detta unika beslut skulle träda i kraft tittade Schabowski åter ner i sitt papper, rynkade pannan och sa: "Omedelbart, utan dröjsmål".

Efteråt visade det sig att det aldrig hade varit meningen att riva muren.

Det som hade beslutats var att människor skulle ges möjlighet att lämna in sitt pass och ansöka om att få komma över. Men lyckoruset blev för stort och muren revs

av bara farten och ett helt land försvann från kartan.

Första hålet i muren

Vid Bornholmer Strasse, som var den nordligaste av de sju centrala övergångarna, blev gränsvakterna tagna på sängen när tusentals östberlinare började samlas.

Folkpolisen och gränsvakterna hade inte något val då folkmassan tryckte på och Harald Jäger, som var chef för vaktstyrkan, lät bommen gå upp. Klockan var då 23.30.

Café Adler

Från fönstren på legendariska Cafe Adler hade man perfekt utsikt över Checkpoint Charlie. Här samlades under kalla krigets dagar fältoperatörer och vanligt folk dag och natt. De satt här och väntade med spänning och oro på att någon spion, vän eller familjemedlem skulle komma över från öst. Sedan juni 2008 är det ersatt av ett modernt café från en stor kedja.

Muren i dag

Av den 15 mil långa betongväggen återstår i dag bara några hundra meter som pietetsfullt restaureras som minnesmärke.

I övrigt har man genom gatsten i marken markerat var muren en gång gick.

Efter att först ha firat 10-årsjubileum, därefter 20 år börjar man nu ångra sig och flera kritiker menar att muren borde fått stå kvar.

Även om den var illa omtyckt var den samtidigt en viktig del av nutidshistorien.

På senare tid har politiker och historiker klagat på att turism och kommersialisering har förminskat de tragiska historierna kring muren.

Berlins borgmästare Klaus Wowereit medgav Rest av muren vid Invalidenstrasse nyligen att den kanske skulle ha fått stå kvar som påminnelse om de 28 delade

Rest av muren vid Invalidenstrasse

Riksdagshuset Platz der Republik.

Säte för tyska parlamentet. En "mystisk" brand 1933, där nazisterna anklagade kommunisterna och tvärtom, blev upptakten till andra världskriget, Restaurerat efter med bl a en glaskupol, är det idag ett av Berlins mest berömda landmärken. Guidade turer.

1

Jüdisches Museum

Lindenstrasse 9-14.

2

Daniel Libeskins judiska museum är ett "måste" i Berlin, både historiskt och arkitektoniskt. Här finns samlingar som täcker mer än 2000 år av judisk historia i 14 olika rum. Guidade turer.

Minnesmärke över mördade judar i Europa

Cora-Berliner-Strasse 1

5

Ett mycket kontroversiellt minnesmärke bestående av 2 700 cementblock i närheten av Brandenburger Tor.

Berlin Zoo

Hardenbergplatz 8

3

Tysklands äldsta Zoo (1844) ligger i ett hörn av Tiergarten. Här finns mer än 15 000 djur, flera i ett stort, öppet område. I djurparken finns Europas modernaste fågelhus med mer än 550 arter och ett intillande akvarium med 9 000 olika arter.

Museuminsel

4

Platsen med fem museer finns upptagen på UNESCO:s världsarvslista och ligger på en ö i floden Spree. Varje museum är en egen enhet och man behöver minst en halv dag till varje. Det intressantaste är Pergamonmuseet med stora samlingar av föremål från den gamla Östern och islam. Neues Museum har en framstående skulptursamling. Kombinationsbiljett

10 "måste" i Berlin

Intresserad av "Kalla kriget"? - Checkpoint Charlie och Mauer Museum Friedrichstrasse 43-45.

Checkpoint Charlie var det viktigaste övergångsstället för de som ville korsa järnridån under stadens delning. Den var också plats där år 1961, amerikanska och ryska tanks stod mittemot varandra i något som kunde ha blivit början till ännu ett krig. Återskapad i gammal stil. 6

Mauer Museum innehåller 7 utställningar, filmer, föreläsningar m m om tiden mellan 1961 till 1989 då muren föll.

Första utställningen öppnade i oktober 1962 lägenhet med bara 2,5 rum. Men intresset var stort. Därför öppnade man en ny lokal i juni 1963 "Haus am Checkpoint Charlie".

8

Brandenburger Tor

Pariser Platz, Mitte.

Den har under årens lopp varit en symbol för seger, fred, delning och förening och drar dag till sig busslaster med turister.

Bästa vyn får man genom att närma sig den via Unter den Linden.

På vägen passerar man under lindarna affärer, teatrar och utmärkta museer.

Det är en mycket turistisk plats och för en kort vila kan man gå in i Room of Silence.

Turistinformation i Berlin

Brandenburger Tor
Pariser Platz
10117 Berlin Mitte
Tel.: 030 -
Website: www.visitBerlin.de

Hauptbahnhof
Europaplatz
10557 Berlin Tiergarten
Tel.: 030 -
Website: www.visitBerlin.de

ALEXA Shopping Center
Grunerstraße 20
10179 Berlin Mitte
Tel.: 030 -
Website: www.visitberlin.de

KZ Sachsenhausen

Strasse der Nationen
Oranienburg.

9

Konzentrationslägret byggdes 1936 och modell för efterföljande läger. Mer än 200 000 var

Ett par dagsutflykter

fångslade här fram till 1945 med tiotusentals död av svält, miss-handel, epidemier och avrättning.

Potsdam

Den ryska hemliga polisen fortsatte använda lägret som fängelse. Fritt inträde.

Potsdam

Ligger endast 30 minuter med S-Bahn från Berlin

Huvudstaden i Brandenburg ligger det vid floden Havel med slottet Sanssouci som är det största världsarvsmärket i Tyskland.

är den äldsta storskaliga filmstudion i världen. De romeska baden och de ultracharmiga

Holländska kvarteren med typiska holländska hus lockar till besök.

Här fanns de f d sovjetiska kvarteren med ett KGB fängelse

10